

**ENIGE FAUNISTISCHE EN NOMENCLATORISCHE
NOTITIES BETREFFENDE VISSEN UIT NEDERLAND EN
DE NABIJE NOORDZEE**

door

M. BOESEMAN

Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden

Met 2 platen

In de loop van de laatste jaren werd de vissencollectie van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden, dank zij de welwillende medewerking van diverse contribuanten, verrijkt met een aantal vissen welke hetzij nieuw zijn voor het Nederlandse faunagebied of de Noordzee, hetzij om andere redenen van belang lijken om hier vermeld te worden. Ook een correctie op de jongste literatuur omtrent de „Kroeskarper” is hier aan toegevoegd.

Prionace glauca (Linnaeus), de Blauwe Haai (pl. 1)

Redeke (1941: 40) vermeldde de Blauwe Haai, tot dat tijdstip gewoonlijk met voorbehoud tot onze fauna gerekend, op grond van een 1.80 m lang wijfje dat op 3 december 1927 bij het lichtschip „Haaks” werd gevangen, voor de eerste maal met zekerheid. In de Nederlandse bewerking van de Zeevissengids van Muus (1966: 42) wordt ongedocumenteerd vermeld dat deze soort „Aan onze kusten uiterst zeldzaam gevangen” wordt, een opmerking wellicht volledig berustend op de vangst uit 1927. In Nijssen's recente overzichten van de Nederlandse visfauna (1966; en met S. J. de Groot, 1974) wordt de Blauwe Haai echter niet meer als Nederlandse soort vermeld.

Op 30 december 1972 ontvingen wij door bemiddeling van R. van Assen een jong mannelijk exemplaar van deze soort, aangespoeld bij Paal 4 op Terschelling, op 20 december 1972, en verzameld door W. de Haan. Dit dier, metende 118.5 (162) cm, was nog geheel gaaf en moet, gezien de verse toestand, op of zeer nabij het strand gestorven zijn. Hiermede is dus weer onomstotelijk het voorkomen van de Blauwe Haai in de Nederlandse kustwateren bevestigd. Het exemplaar is in de collectie opgenomen onder reg. no. RMNH 26702.

Carassius auratus gibelio (Bloch), de Giebel

Dit is de wilde vorm van de Goudvis (*Carassius auratus auratus* (Linnaeus)), welke soms nog als een ondersoort van de Kroeskarper (*Carassius*

carassius (Linnaeus)) beschouwd wordt, doch volgens de meeste recente auteurs een variëteit van de Giebel (*Carassius auratus gibelio* (Bloch)) zou zijn. Bij de vele in Nederland uitgezette of ontsnapte Goudvissen, welke zich in het vrije water voortplanten, komen terugslagen naar de wilde stamvorm voor, zodat de Giebel nu in Nederlandse plassen en sloten niet zeldzaam is. Daar deze stamvorm van de Goudvis niet vermeld werd door Nijssen & de Groot (1974), en de Giebel door Muus (Nederlandse bewerking, 1966: 132) abusievelijk onder de Kroeskarper vermeld wordt, geef ik hieronder een sleutel voor de determinatie van deze nauw verwante vormen:

Tamelijk donker, olijfgroen of bruin; donkere vlek voor basis staartvin (ontbrekend of vaag in oudere exemplaren); 31-35 schubben in de zijlijn . . . *C. carassius* (Linnaeus)
 Lichter, olijf- via goud- tot zilverkleurig; geen vlek voor basis staartvin; 27-31 schubben in de zijlijn *C. auratus gibelio* (Bloch)
 Goudkleurig tot oranje-rood, soms gedeeltelijk, of met donkere vlekken; geen vlek voor de staartvin basis; 27-31 schubben in de zijlijn *C. auratus auratus* (Linnaeus)

Een meer gedetailleerde beschouwing over dit onderwerp, waarin aanvullende verschillenmerken werden gegeven, door Clerx (1972: 29), schijnt zeer ten onrechte door bovenvermeld auteur of bewerker niet op de juiste waarde geschat te zijn.

Pterycombus brama Fries, de Zilverbraam

Hoewel niet ongewoon in de noordelijke Noordzee (Wheeler, 1969: 335; de Groot, 1970: 391, 1971: 350, beide met afbeelding), schijnt deze soort zelden of nooit waargenomen te zijn in de midden- en zuidelijke Noordzee, terwijl geen exemplaren vermeld werden van het Nederlandse faunagebied (Nijssen & de Groot, 1974: 190, noemen deze soort niet). Het is opmerkelijk dat in hetzelfde jaar waarin de Groot de aandacht vestigde op deze soort, volgens mijn aantekeningen op 27 en 29 november 1970, op het strand van Schiermonnikoog bij respectievelijk Paal 7 en Paal 8, door F. Kooistra een tweetal exemplaren van de Zilverbraam zou zijn gevonden. Slechts het eerste werd mij ter identificatie toegezonden, en is daarna aan de heer Kooistra geretourneerd. Het tweede kan dus wellicht de gewone Braam (*Brama brama* (Bonnaterre)) betroffen hebben, temeer daar ook op 25 november 1970 een exemplaar van deze laatste soort op Schiermonnikoog aanpoelde, ons geschonken door de heer H. de Koning van het Natuurhistorisch Museum aldaar (reg. no. RMNH 26474). Het is betreurenswaardig dat het hier vermelde exemplaar van de Zilverbraam, na volgens de wens van de verzamelaar op 9 februari 1971 aangetekend (no. 1174) teruggezonden te zijn, nu spoorloos blijkt. De lengte werd door mij helaas niet opgetekend, doch moet omstreeks 50 cm totaal bedragen hebben.

Centrolophus niger (Gmelin), de Zwartepiet of Zwarte Vis (pl. 1)

Van deze in de Noordzee zeldzame soort (Nijssen & de Groot, 1974: 196) werd op 28 maart 1974 door J. A. Holt met een werphengel bij de Wasse-naarse Slag, op 50 m uit de kust, een fraai exemplaar gevangen, nu opgenomen in de vissencollectie onder reg. no. RMNH 26980. Het dier heeft een lengte van 46 (53.5) cm. Een tweede exemplaar uit de Noordzee, gevangen door de HD 32 op 53°25'50"N, 3°58'30"O, ongeveer 32½ mijl uit de kust, op 30 november 1971, werd voor ons Museum verkregen via het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee. Dit dier heeft een lengte van 52 (62) cm, en is opgenomen onder reg. no. RMNH 26654. Met een recent exemplaar uit het Nederlandse kustwater, vermeld door de Groot (1972: 461), zouden deze vondsten de indruk kunnen wekken dat de soort, welke na 1912 gedurende 60 jaar niet van onze kust vermeld werd, daar nu veelvuldiger zou voorkomen, maar wellicht weerspiegelen de laatste waarnemingen alleen een toegenomen belangstelling voor bijzondere soorten.

Phrynorhombus regius (Bonnaterre), de Vlekgriet (pl. 2)

Op 18 januari 1971 ontvingen wij van H. J. de Witt, mijnmeester bij het gemeentelijke vismijnbedrijf te Vlissingen, een exemplaar van 100 (118) mm lengte van bovengenoemde soort, welke door een vissersvaartuig in de zuidelijke Noordzee nabij The Falls, achter de Sandettie bank, tussen 11 en 15 januari 1971 was gevangen. Tussen het vele interessante materiaal dat de heer de Witt reeds gedurende vele jaren ons Museum heeft toegezonden, is dit wel de meest opmerkelijke soort daar deze t.n.t. niet noordelijker dan het gebied zuid van Het Kanaal en rondom Ierland werd aangetroffen (Wheeler, 1969: 523). Het is een verwant van de Tarbot en de Griet, welke door mij hier Vlekgriet genoemd wordt met het oog op de opvallende, donkere (oog)-vlek welke zich bevindt op ongeveer 2/3 van de lengte op de zijlijn. Kleinere en minder opvallende ronde vlekken worden ook aangetroffen op de niet egale ondergrond van het verdere dier, terwijl de vinnen behalve enkele vlekken ook op tamelijk regelmatige afstanden donkere banden langs de vinstralen vertonen, slechts ontbrekende op de onregelmatig getekende staartvin en de nagenoeg kleurloze borstvinnen. Dit exemplaar is in de collectie opgenomen onder reg. no. RMNH 26567. Een fraaie afbeelding van een exemplaar gevangen buiten het Nederlandse faunagebied werd recent gepubliceerd door de Groot (1972: 459, fig. 2).

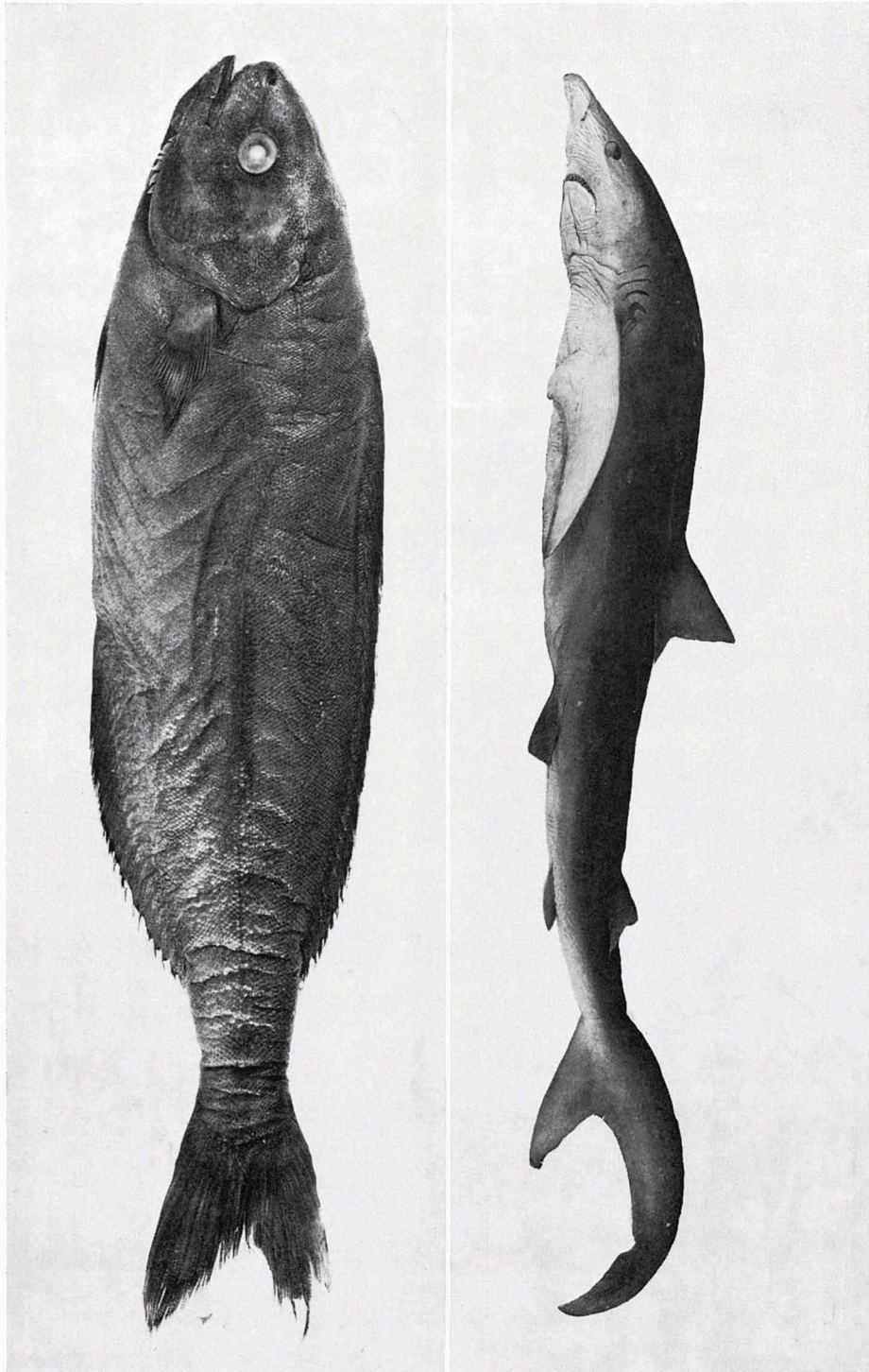
TOEVOEGING

Hoewel faunistisch niet van betekenis, daar de soort zich zeker in onze binnenwateren niet zou kunnen handhaven, lijkt het interessant te vermelden

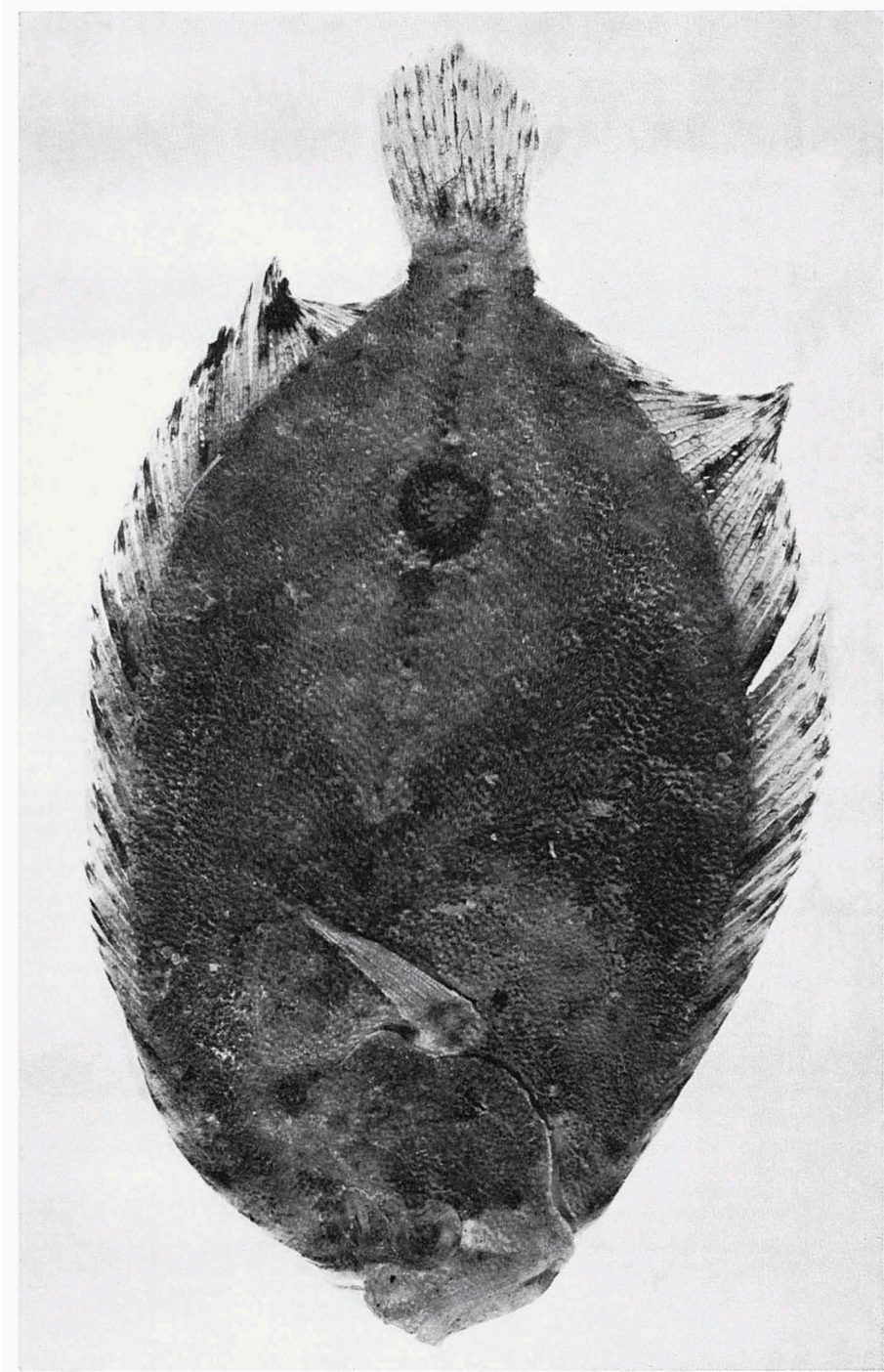
dat wij van de heer J. H. de Vink te Noordwijk een in totaal 325 mm lang exemplaar van de zuid-oost Aziatische soort *Clarias batrachus* (Linnaeus), een meerval, verkregen, welke door diens broer A. de Vink omstreeks 8 september 1973 nabij Leiden in de Haarlemmertrekvaart werd gevangen. Het is een overigens geheel karakteristieke albino, waarvan de directe herkomst wel een raadsel zal blijven daar deze soort weinig attractief is en dus zelden in aquaria gehouden wordt.

VERMELDE LITERATUUR

- CLERX, J. P. M., 1972. Aantekeningen over enige inheemse vissen. — *Natuurhist. Maandblad*, 61 (2) : 28-29, 4 figs.
- GROOT, S. J. DE, 1970. Vangst van een zeldzame braam-soort, *Pterycombus brama*. — *Visserij*, 23 (7) : 391, 1 fig.
- , 1971. Over het voorkomen van de Braam in de Nederlandse kustwateren. — *Visserij*, 24 (6) : 348, 2 figs.
- , 1972. De vangst van de zwarte-vis, *Centrolophus niger*, in het Nederlandse kustwater. — *Visserij*, 25 (6) : 461, 1 fig.
- , 1972. Drie zeldzame tarbotachtige platvissen van Noord-Europese wateren. — *Visserij*, 25 (6) : 458-460, 3 figs.
- MUUS, B. J., 1966. Zeevissengids. Amsterdam : 1-244, vele (gekleurde) figs.
- NIJSSSEN, H., 1966. Zeevissen. — *Wet. Meded. Kon. Ned. Natuurhist. Ver.*, 65 : 1-68, figs. 1-115.
- NIJSSSEN, H. & S. J. DE GROOT, 1974. Catalogue of fish species of the Netherlands. — *Beaufortia*, 21 (285) : 173-207, 17 figs. (met uitgebreid literatuuroverzicht).
- REDEKE, H. C., 1941. Pisces (Cyclostomi-Euichthyes). — *Fauna van Nederland*, 10 : 1-331, 117 figs.
- WHEELER, A., 1969. The fishes of the British Isles and North-West Europe. London - Melbourne - Toronto : xvii, 1-613, vele figs. en krtn., 16 pls.

Rechter afbeelding: *Prionace glauca* (Linnaeus), juv. ♂, 162 cm (RMNH 26702);
linker afbeelding: *Centrolophus niger* (Gmelin), 53.5 cm (RMNH 26980).

Phrynorhombus regius (Bonnaterre), 11.8 cm (RMNH 26567).